

Toelating met deficiënties Met kappersopleiding naar agrarisch hbo

Iedere leerling van een mbo-opleiding op niveau 4 mag wettelijk doorstromen naar elke hbo-opleiding, doorstroompakket of niet. Geen discussie. Zo kan een mbo'er met kappersopleiding kiezen voor hbo-voedingsmiddelen of bedrijfskunde. Maar elke hbo-instelling, en vaak zelfs elke hbo-opleiding, beslist zelf over toelating en vrijstelling.

Succesvol studeren in het hoger beroeps-onderwijs vraagt van studenten een bepaalde voorkennis, een zeker denkniveau en voldoende motivatie en inzet. Richtlijn voor toelating vormen de wettelijke eisen. En wettelijk mag iedereen met een mbo-4 diploma doorstromen naar elke hbo-opleiding. Ontbreken van verwantschap is geen probleem en doorstroompakketten vormen niet meer zo'n zware eis. Toch worden vaak intakegesprekken gehouden waarbij wordt gekeken naar die verwantschap en de inhoud van de vooropleiding. Veel hbo-opleidingen hebben de aloude toelatingscriteria voor de verschillende vooropleidingen (havo, vwo en mbo) niet geheel opzij geschoven. En wis- en scheikunde blijven voor de mbo'er die naar het hao wil vooralnog grote pluspunten. "Maar je kunt een mbo-4-leerling niet

weigeren", zegt Frank Verschoor van Hogeschool Inholland. Op zich een goede zaak, want als een mbo'er erachter komt dat zijn interesse ergens anders ligt, is de poort niet vanzelf gesloten. "Je kunt wel je twijfels uitspreken", vervolgt Verschoor. "Ik denk ook dat je dat moet doen. Stel je voor dat er inderdaad iemand van een kappersopleiding komt; dan moet je die wel wijzen op het exacte karakter van de studie hier."

Toelatingspraktijk

Verwantschap is al twee jaar lang geen officiële norm meer. In de negentiger jaren werd deze gehanteerd om bezuinigingen in het hbo te compenseren. Scholen waren bij verwantschap verplicht om mbo'ers een driejarige opleiding aan te bieden en de student kreeg dan ook maar drie jaar studiefinanciering. Afschaffing wordt nu vaak gemotiveerd vanuit 'de optredende dynamiek' aan beide kanten, dat wil zeggen de overgang naar competentiegericht onderwijs. Maar verwantschap levert nog steeds vaak vrijstelling op; hbo-opleidingen beslissen per persoon hoeveel. Groene mbo-scholen zijn onzeker. Welke criteria hanteren hogescholen? Waarom kan dezelfde mbo'er zo instromen bij Bedrijfskunde en agribusiness op de ene hogeschool, met veel studieverkortung, terwijl een andere hogeschool voor dezelfde opleiding allerlei criteria toont, adviezen geeft en eisen stelt? Een antwoord daarop is dat die beslissing in het hbo inderdaad per school en vaak per opleiding wordt genomen. Dirk de Groot, instroomcoördinator dagopleidingen op de CAH Dronten, zet zich ervoor in dat alle opleidingen er min of meer één lijn volgen, maar ook daar be-

slist uiteindelijk de opleidingscommissie.

En ja, er zijn grote verschillen onder geïnteresseerde mbo'ers (in verwantschap opleiding, doorstroompakket, verworven competenties, didactiek, motivatie, denkniveau en beroepservaring). Daardoor zijn de criteria die de hogescholen hanteren ook niet altijd even scherp. De gehanteerde toelatingspraktijk komt lang niet altijd precies overeen met formele toelatingseisen.

Advies

Wat is de situatie? Schatting is dat ruim dertig procent van de studenten in het hao van het mbo komt, iets meer dan in het overige hbo. Van de mbo-4-leerlingen gaat 63 procent naar het hbo (Lica, 2006). Tijdens open dagen stellen ze vragen over de toelating. Ze mailen of ze bellen. Kan ik komen, wat moet ik doen, hoe zit het met vrijstellingen? Meestal worden er geen eisen gesteld maar adviezen geleverd. Bijvoorbeeld in

Als studenten niet voldoende niveau in wis- en scheikunde hebben, komen ze in de problemen

Den Bosch. “Als ze niet voldoende niveau in wis- en scheikunde hebben, merken we dat ze in de problemen komen”, zegt Anja van de Ven, bureau studentenzaken van de HAS. “Ze kunnen dan van februari tot en met juni op vrijdag hier een traject volgen (nu met zo’n zeventig mbo’ers) of ze doen een toelatingstest. Als ze die niet halen, beslissen we per opleiding over toelating.”

CAH Dronten biedt studenten de gelegenheid doorstroomvakken te doen tijdens het eerste jaar op de hogeschool. Die moeten ze dan binnen een jaar halen. En Inholland heeft een stoomprogramma in augustus, kort voor de start van het studiejaar. Het gaat daarbij om wiskunde, scheikunde en natuurkunde. “We adviseren slechts”, zegt Verschoor. “We verplichten niet. Maar je komt wel beter beslagen ten ijs.”

Ook in Velp (Van Hall Larenstein) wordt gewezen op het belang van wiskunde en

scheikunde. “We adviseren vooraf doorstroomcursussen te volgen”, aldus Huib Baayen, adjunct opleidingsdirecteur BNB en LWM. “Maar ze hoeven niet behaald te zijn.”

Anders is het in Leeuwarden. Als potentiële instromers doorstroomvakken die er voor een bepaalde opleiding worden gevraagd niet voldoende hebben afgesloten, moeten ze daarin een zomercursus doen. Ongeveer zes weken lang intensieve studie. “Je moet het dan wel halen,” zegt Jan van der Valk, directeur units Landbouw en Management. “Anders mag je niet beginnen.”

Een student moet vervolgens, ongeacht zijn voorbereiding, op elke groene hogeschool ook resultaten halen. Aan het eind van het eerste jaar moet er bijvoorbeeld een aantal vakken binnen zijn en in het tweede jaar moet de propedeuse afgesloten worden. Anders volgt er een bindend studieadvies, en dat is altijd: →

Toelatingscriteria

Een havo-, vwo- of mbo-diploma op niveau 4 geeft in principe toelatingsrecht tot hbo. Voor sommige opleidingen geldt daarnaast ook een profiel- of vakkenpakketis. Zo is voor technische opleidingen vaak wiskunde nodig.

Als een student niet het benodigde profiel of vakkenpakket heeft, wordt gesproken over deficiënties. Hogescholen kunnen deze bepalen met een deficiëntietoets. Ze kunnen voor de start en soms nog tijdens de propedeuse worden weggewerkt. Vrijwel alle hogescholen bieden deficiëntieprogramma’s aan. Maar deze zijn niet verplicht en vaak is niet eens een voldoende nodig; hogescholen adviseren slechts.

Speciale mogelijkheden zijn er voor de student van 21 jaar of ouder (een toelatingsonderzoek) en voor de student die uit het buitenland komt (diplomawaardering door Nuffic).

Voor verwante opleidingen zijn er afhankelijk van de mate van verwantschap vrijstellingen mogelijk en daarmee een verkorting van de hbo-opleiding. Mbo-plusprogramma’s bieden vaak extra vrijstelling.

Hogescholen hebben meestal een toelatingscommissie die over twijfelachtige gevallen oordeelt en eventueel een advies geven. Uiteindelijk beslist de opleidingscommissie (per opleiding). Instrumenten die behulpzaam kunnen zijn voor bepaling van hbo-potentie bij een mbo’er zijn verder intakegesprek, portfolio, assessment, inzicht in doorstroomkwalificaties, studievaardigheden, verworven competenties, reflectie en motivatie.

De hbo-instellingen zien voor zichzelf een rol in het (politieke) doel om Nederland aan meer hoger opgeleiden te helpen. Ze stimuleren aan de ene kant instroom en proberen aan de andere kant het rendement zo hoog mogelijk te krijgen. Vanwege veranderingen in het onderwijs (didactiek, vakken, competenties) moeten hbo-instellingen en mbo-scholen nu vaak opnieuw in gesprek over afspraken rondom doorstroming.

‘het spijt ons, maar je moet het toch elders zoeken’.

Formuleren

Waar wordt tijdens de intake naar gekeken? Verschoor: “Wat vroeger verwantschap heette, en bepaalde stages of werkervaring, dat kan je nu een verkorte opleiding opleveren.” In een intakegesprek wordt vastgesteld of de mbo’er voor vrijstellingen in aanmerking komt en welke dat zijn. Dat kan oplopen tot maximaal een jaar.

Elke hogeschool, zelfs elke opleiding, kan autonoom dergelijke vrijstellingen vaststellen. Een mbo’er die vrijstellingen heeft voor onderdelen van Dier- en veehouderij of Bedrijfskunde en agribusiness op de ene hogeschool heeft deze dus niet vanzelf ook op een andere hogeschool. En beslissingen daarover in

Leeuwarden (VHL) gelden niet automatisch ook voor de vestiging in Wageningen (VHL).

“Het zijn ook geen identieke opleidingen”, zegt Van der Valk. “Bedrijfskunde in Wageningen is een aparte opleiding, die op den duur wel gelijkgeschakeld zal worden.”

De lijn in Leeuwarden lijkt strenger dan bijvoorbeeld in Dronten, maar mogelijk is het deels ook een kwestie van formuleren. Terwijl op de CAH mits sprake is van een verwante opleiding de mbo’er min of meer standaard een driejarig traject volgt, gaat de VHL-vestiging uit van vier jaar. Voor Bedrijfskunde & agribusiness bestaan volgens Van der Valk geen verwante opleidingen en kun je hooguit vrijstelling krijgen op basis van mbo-stages. Bij andere studierichtingen moet er verwantschap zijn en moeten ook de doorstroomvakken behaald zijn, willen instromers kans maken op studieduurverkortung.

Hbo-potentie

Hogescholen overleggen geregeld met mbo-scholen in de omgeving over doorlopende leerlijnen, mogelijkheden voor vrijstelling en aanverwante zaken. De HAS met Helicon, VHL Leeuwarden met AOC Friesland. En in Dronten gebeurt dat binnen de Aeres-groep (Groenhorst College en CAH Dronten). Daar werd ook voor de fusie al gedacht over stroomlijning. Voor Agrarisch ondernemerschap is een traject in elkaar gezet met drie jaar mbo en drie jaar hbo. Dat is, zo vertelt Wiggele Oosterhoff, nu uitgebreid naar opleidingen Diergezondheidszorg en Paardenhouderij. Andere mbo-scholen vallen daar vanzelf buiten. Oosterhoff is pas bezig geweest met doorstroomstof. Welke onderdelen van wiskunde, scheikunde, natuurkunde, biologie, economie en de talen (Engels en Nederlands) zou de mbo’er die door wil op de CAH moeten beheersen? Die doorstroomstof heeft overigens altijd een dubbelrol gehad, stelt hij. “Bepalen of de mbo’er vakinhoudelijk voldoende niveau heeft, maar ook of de mbo-leerling wel over hbo-potentie beschikt: kan hij abstract denken, logisch redeneren, verbanden leggen, kaders zien? Dat element ervan raakt buiten beeld.”

Met verdere uitbreiding van het competentieren zouden deze competenties kunnen terugkomen. De Groot verwacht ook dat er dan steeds minder naar doorstroomvakken zal worden gekeken en meer naar beroepssituaties. Bovendien zijn er steeds vaker mbo’ers die zeggen: ‘bij ons op school werden die (doorstroom)vakken helemaal niet gegeven.’

Ook Van der Valk wijst op de onderwijsvernieuwing. Er wordt met aoc’s gesproken over het voorbereidingstraject op het nieuwe hbo. “Het zou mooi zijn als we afspraken konden maken op competenties. Bovendien gaat het om integraliteit: doorstroomvakken als wis- en scheikunde zijn ook niet erg motiveerend, terwijl het anders zou zijn als je wis- en scheikunde verbindt aan beroepssituaties.” Hij vindt ook dat met beoordeling op doorstroomvakken het accent toch vooral op bijvoorbeeld het wis- en scheikundeniveau ligt in plaats van op hbo-geschiktheid.

Rendement

Buiten het groene onderwijs heeft de Fontys Hogeschool een zogenaamde competentiewijzer ontwikkeld; een assessment-instrument waarmee een mbo’er in een uurtje een beeld krijgt van zijn hbo-potenties. Binnen het groene onderwijs gaan evc’s een grotere rol spelen om toelating te verkrijgen en vrijstellingen te regelen. Met name voor de groep van 21-plussers. Welke competenties heb je totnogtoe verworven? Inholland en Van Hall Larenstein zijn bezig om dat te organiseren.

Er is nog veel beweging in het onderwijs, veel discussie over doorstroom en voornog weinig zekerheid. Lica vindt het ‘onthutsend’ dat er in de CKS geen doorstroomcompetenties worden benoemd (zie artikel over versterking doorstroom mbo-hbo). En de HBO-raad wil bijvoorbeeld graag verwantschap terug, want, is haar argument, dat maakt voor een succesvolle studie zeker wat uit. Bij scheve instroom, zo’n kapper bij Voedingsmiddelen bijvoorbeeld, is de succeskans lager en zou je best eisen mogen stellen, bijvoorbeeld een toelatingsexamen. Daar praten HBO-raad en MBO Raad nog over. □

